PAKİSTAN-AFGANİSTAN GERGİNLİĞİ VE ARA BULUCULUK SÜRECİ

İSMET HORASANLI

- Pakistan-Afganistan çatışmalarının temel dinamikleri nelerdir?
- Mevcut gerginliğin çözümünde Türkiye'nin ara buluculuk rolü ve önemi hakkında neler söylenebilir?
- İki ülke arasında sürdürülebilir bir barışın tesis edilme potansiyeli ve bunun doğurabileceği gelecek senaryoları nelerdir?

İki sınır komşusu olan Pakistan ve Afganistan arasında Ekim'in ikinci haftası itibarıyla yoğun çatışmalar yaşandı. 9 Ekim 2025'in gece saatlerinde Afganistan'ın Kabil, Paktika, Host ve Celalabad vilayetlerine hava saldırıları düzenlendi.[1] Taliban yönetimi bu hava saldırılarından İslamabad yönetimini sorumlu tutarak 11 Ekim akşamı Pakistan'ın sınır ilçesi olan Çemen'e yönelik bir kara saldırısı gerçekleştirdi. Taliban çatışma sonucunda çok sayıda sınır karakolunu ele geçirdiğini ve 58 Pakistan askerini öldürdüğünü iddia ederken İslamabad yönetimi ise 23 askerini kaybettiğini duyurdu.

Diğer taraftan Pakistan, Afganistan'ın pek çok noktasına hava saldırısı düzenlediğini ve yaklaşık 200 Afgan askerini öldürdüğünü iddia ederken Taliban ise sadece 9 askerini kaybettiğini açıkladı.[2] Pakistan 9 Ekim'de Kabil'e yapılan hava saldırısını resmi olarak üstlenmezken Tehrik-i Taliban Pakistan'a (TTP) yönelik Afganistan topraklarında son dönemlerde hava saldırıları düzenlediği şeklinde genel açıklamalarda bulundu. Saldırılardan kısa süre önce de Pakistan üst düzey yetkilileri Taliban'ı TTP liderlerine güvenli bölge sağlamakla suçladı.[3]

12 Ekim akşamı saldırılar dururken 15 Ekim sabahı Pakistan sınırında bulunan Kandahar'ın Spin Boldak ilçesinde tekrar karşılıklı çatışmalar meydana geldi. Bu çatışmalardan sonra aynı günün akşamı saat 17.30'da iki taraf arasında 48 saatlik ateşkes devreye girdi. 17 Ekim akşamı ateşkes sona erdikten hemen sonra Pakistan, Afganistan'ın Paktika vilayetine tekrar hava saldırısı düzenledi ve saldırı sonucunda aralarında 3 Afganistan kriket milli takımı oyuncusunun da bulunduğu 8 kişi hayatını kaybetti.[4]

İki tarafın saldırı biçimine bakıldığında Afganistan'ın kara birlikleriyle Pakistan'ın sınır bölgelerini

1 "Kabul Gripped by Fear of More Attacks after Suspected Pakistani Air Strikes", Radio Azadi, 16 Ekim 2025, https://www.rferl.org/a/afghanistan-pakistan-ttp-airstrikes/33561799.html, (Erişim tarihi: 20 Ekim 2025).

2 Haroon Janjua, "Derkiri Miyan Afganistan ve Pakistan ve Nigerani ez Vokuyi Yek Cengi Bozorg", DW Farsça, 14 Ekim 2025, https://tinyurl.com/y75tu8u8, (Erişim tarihi: 16 Ekim 2025).

3 "Pakistani Tayarun ke Kabul, Paktika, Host or Celalabad min Fazai Hamle Moteaddid Helaktin", Daily Urdu, https://tinyurl.com/3jatfw98, (Erişim tarihi: 20 Ekim 2025).

4 Ian Aikman, "Afghanistan Pulls out of Cricket Series after It Says Pakistan Air Strike Killed Local Players", BBC, https://www.bbc.com/news/articles/c20pnz01x0eo, (Erişim tarihi: 20 Ekim 2025).

İSMET HORASANLI

Lisans derecesini Uludağ Üniversitesi Uluslararası İlişkiler Bölümü'nden alan İsmet Horasanlı aynı üniversitede yüksek lisansını Uluslararası İlişkiler Bölümü'nde "Devrim Sonrası İran'ın Körfez Bölgesine Yönelik Dış Politikası" teziyle tamamlamıştır. 2014'te ABD'de bulunduğu dönemde CIEE'nin düzenlemiş olduğu "CIEE Civic Leadership Summit" programına katılma hakkı kazanıp başarıyla tamamlamıştır. 2017-2021 arasında İRAM'da çalışmıştır. AYBÜ/Uluslararası İlişkiler ve Stratejik Araştırmalar Enstitüsü (ULİSA) Güvenlik Çalışmaları'ndan "The Rise of ISIS in Afghanistan: Islamic State-Khorasan (IS-K)" teziyle ikinci yüksek lisans derecesini almıştır. Bir dönem SETA Berlin'de staj yapmış ve halihazırda SETA Ankara'da çalışmaktadır. Horasanlı çalışmalarında Afganistan, İran dış politikası ve Körfez bölgesine ağırlık vermektedir. İleri düzeyde İngilizce, Farsça, orta düzeyde Peştuca ve Arapça bilmektedir.

hedef aldığı, Pakistan'ın ise Afganistan'ın çeşitli bölgelerine hava saldırıları düzenlediği görülmektedir. Yaklaşık bir hafta süren çatışmalar Türkiye ve Katar'ın ara buluculuğuyla sona ermiş ve iki ülke arasında anlaşma sağlanmıştır.[5] Anlaşmayla sonuçlanan 14 saatlik müzakereye Milli İstihbarat Teşkilatı Başkanı İbrahim Kalın da bizzat katılmıştır.[6]

ÇATIŞMANIN TEMEL DİNAMİKLERİ

Pakistan ve Afganistan arasında yaşanan çatışmalar bölge dinamiklerinin son derece kırılgan olduğunu bir kez daha gözler önüne sermiştir. Öyle ki bu dinamikler yeri geldiğinde Taliban ile birinci ve ikinci dönemlerinde en önemli destekçilerinden birisi olan Pakistan arasında ciddi çatışmalara sebebiyet vermiştir.

Bu dinamiklerin en önemlilerinden birini iki ülkenin kritik 2 bin 640 kilometre uzunluğundaki Durand Hattı oluşturmaktadır. Zira söz konusu sınır hattı dönemin İngiliz diplomatı olan Henry Mortimer Durand ve Afganistan Emiri Abdurrahman Han arasında 1893'te imzalanan anlaşma sonucunda çizilmiştir. Pakistan'ın bağımsızlığından önce çizilen hat Peştun etnik grubunu ikiye ayırarak bir kısmını Pakistan'da bir diğer kısmını da Afganistan'da bırakmıştır. Bu nedenle pek çok Peştun hareketi Durand Hattı'nı resmi olarak tanımamakta ve sınırın her iki tarafında da faaliyet göstermektedir. Nitekim Taliban iktidara geldiğinde de Durand'ı resmi sınır hattı olarak tanımadığını açıklamıştır.[7]

Bu bağlamda TTP ile Afganistan'da iktidarda bulunan Taliban'ın ortak bir etnik kökenden geldiğini göz ardı etmemek gerekir. Ayrıca Peştunlar arasında ülke sınırlarını aşan ve Peştunları ortak değerler etrafında birleştiren *Peştunvali* adında kabile geleneğine bağlı kodlar bulunmaktadır. *Kavim dosti* (kabile sevgisi) ve *nanavati* (sığınak vermek) *Peştunvali*nin en temel kodlarını oluşturmaktadır.[8] *Kavim dosti* ülke sınırlarını gözetmeksizin etnik kökene bağlılığı ve *nanavati* de tehlikede olan birinin sığınma talebini reddetmemeyi emretmektedir. Bu doğrultuda TTP liderleri Afganistan Taliban'ından sığınma talebinde bulunduğunda talepleri büyük olasılıkla olumlu karşılık bulmaktadır. Bu durum ise Pakistan'ı son derece rahatsız etmektedir. Buna karşılık DEAŞ Horasan 2015'te Pakistan'ın Hayber Peştunhuva bölgesinde örgütlenmiş ve en önemli faaliyet alanlarından biri olarak da Afganistan'ı benimsemiştir. Nitekim mevcut durumda Taliban yönetimine en büyük tehdit bu mecradan gelmekte ve Taliban, Pakistan'ı DEAŞ Horasan'a destek vermekle suçlamaktadır.[9]

Afganistan coğrafi konumu itibarıyla adeta bölgesel ve küresel güç fay hatlarının kesiştiği noktada yer almaktadır. Bir yandan Rusya'nın rekabet alanı olarak görülen Orta Asya'yla diğer yandan Çin ve İran'la ortak sınırları bulunmaktadır. Durum böyle olunca söz konusu ülkelerin ve rakip güçlerin Afganistan üzerinde açık ve örtülü faaliyetleri kaçınılmaz olmuştur. Rusya yabancı terör unsurlarının Afganistan'a gelmemesi konusunda uyarılarda bulunurken[10] ABD ise Bagram Hava Üssü'nü tekrar kontrol etmeye çalışmaktadır.[11]

Diğer taraftan Hindistan ile Pakistan arasındaki güç mücadelesi de zaman zaman Afganistan sahnesine yansımaktadır. Nitekim Pakistan'a atfedilen hava saldırısının gerçekleştiği sırada Taliban Dışişleri Bakan Vekili Emirhan Muttaki Hindistan'a bir ziyaret ger-

5 Ahmed Azizi, "Türkiye ba İstikbal ez Ateşbes Miyani Taliban ve Pakistan ber Himayet ez Sulh-i Paidar Takit Kerd", Amu TV, 19 Ekim 2025, https://amu.tv/fa/206122, (Erişim tarihi: 20 Ekim 2025).

6 "İki Kardeş Ülke Pakistan ve Afganistan Krizi Sonlandırmak için 25 Ekim'de İstanbul'da Bir Araya Gelecek", SDE, 20 Ekim 2025, https://www.sde.org.tr/uluslararasi-iliskiler-ve-dis-politika/iki-kardes-ulke-pakistan-ve-afganistan-krizi-sonlandirmak-icin-25-ekim-de-istanbul-da-bir-araya-gelecek-haberi-61007, (Erişim tarihi: 23 Ekim 2025).

7 "Taliban: Hattı Durand ra ba Resmiyet Nemişinasim", Anadolu Ajansı Farsça, 19 Şubat 2024, https://tinyurl.com/52d9t4kn, (Erişim tarihi: 23 Ekim 2025).

8 İsmet Horasanlı, "The Rise of ISIS in Afghanistan: Islamic State Khorasan (IS-K)", (Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Ankara Yıldırım Beyazıt Üniversitesi, Ankara: 2024), s. 27.

9 "Instability in Afghanistan", Global Conflict Tracker, 9 Ekim 2025, https://www.cfr.org/global-conflict-tracker/conflict/war-afghanistan, (Erişim tarihi: 20 Ekim 2025).

10 "Russia Warns of ISIS Expansion in Afghanistan", Ansar Press, 17 Ekim 2025, https://www.ansarpress.com/english/38282/Russia-Warns-of-ISIS-Expansion-in-Afghanistan, (Erişim tarihi: 20 Ekim 2025).

11 Luke Coffey, "Why Reclaiming an Afghan Air Base is in America's National Interest", Hudson Institute, 3 Ekim 2025, https://www.hudson.org/foreign-policy/why-reclaiming-afghan-air-base-americas-national-interest-luke-coffey, (Erişim tarihi: 20 Ekim 2025).

çekleştirmiş ve Yeni Delhi de Kabil ile ilişkilerini elçilik düzeyine çıkaracağını açıklamıştır.[12] Kabil'e yapılan saldırıların doğrudan bu ziyaretle bağlantısı olduğunu söylemek iddialı olsa da İslamabad'ın Hindistan'ın Taliban üzerinde nüfuz sahibi olmasını istemediği bilinen bir gerçektir.

TÜRKİYE'NİN ARA BULUCULUK ROLÜ

Afganistan'daki siyasi dinamiklerin ve ittifakların son derece kırılgan olduğu bilinen bir gerçektir. Ancak Ankara'nın Kabil ile ilişkileri geçici ittifakların ötesinde köklü tarihi ve kültürel bağlara dayanmaktadır. Bu nedenle iki ülke ilişkileri herhangi bir iktidar gözetmeksizin sürdürülebilirlik arz etmektedir.

Tarihi bağların yanı sıra modern dönemde Emanullah Han'dan günümüze kadar kesintisiz devam eden ilişkiler güçlü kardeşlik bağının kanıtıdır. Afganistan'da Hazara Türkleri, Türkmenler ve Özbekler gibi Türk kökenli toplulukların önemli bir nüfusa sahip olması, Gazneliler ve Selçuklular dönemlerinden beri süregelen Türk etkisini günümüze taşımaktadır. Bu tarihi zemin iki ülke ilişkilerinin farklı yönetimlerde süreklilik arz etmesini sağlamaktadır.

Taliban öncesi dönemde Türk askerleri, Uluslararası Güvenlik Destek Gücü (International Security Assistance Force, ISAF) kapsamında ülkenin güvenliğini sağlamak adına önemli misyonlar üstlenirken Türk İşbirliği ve Koordinasyon Ajansı (TİKA), Yurtdışı Türkler ve Akraba Topluluklar Başkanlığı (YTB) ve İnsan Hak ve Hürriyetleri ve İnsani Yardım Vakfı (İHH) gibi kurumlar da kültürel ve insani yardım faaliyetlerinde bulunmuştur. Mevcut durumda da söz konusu kurumların faaliyetleri devam etmektedir.

Türkiye'nin Afganistan'daki faaliyetlerine bakıldığında sadece Türk kökenlilere değil bütün kesimlere yönelik olduğu görülmektedir. Nangarhar ve Kandahar gibi Türk kökenlilerin yaşamadığı bölgelerde de faaliyetlerin olması bunun örnekleridir.[13] Bu koşullar ise Türkiye'nin Afganistan'daki tüm kesimler nezdinde güvenilir ve yapıcı bir imaj kazanmasını sağlamaktadır.

Türkiye'nin Pakistan'la ilişkileri de sıradan ikili ilişkilerin ötesinde stratejik bir nitelik taşımaktadır. Cumhurbaşkanı Recep Tayyip Erdoğan'ın Şubat ziyareti kapsamında başta teknoloji, savunma ve askeri alanlar olmak üzere iki ülke arasında 24 farklı alanda iş birliği sözleşmeleri imzalanmış ve ticaret hacminin 5 milyar dolara çıkarılması hedeflenmiştir.[14] Ayrıca iki ülkenin başta Filistin meselesi ve uluslararası sistemin yeniden yapılandırılması konularında olduğu gibi uluslararası arenada da dayanışma içerisinde hareket ettiği anlaşılmaktadır. Bu nedenle hem Afganistan hem de Pakistan, Türkiye'nin ara buluculuk rolünü memnuniyetle karşılamıştır. Böylece Türkiye sahip olduğu tarihi ve kültürel bağlarından ilham alarak diplomatik alandaki etkinliğini bir kez daha ispat etmiştir.

Diğer taraftan Türkiye'nin iki ülke arasında benimsediği ara buluculuk rolü son dönemlerde geliştirdiği "bölgesel sahiplenme" politikasıyla da örtüşmektedir. Zira Ankara bu politikasıyla bölgesel sorunların bölge ülkeleri tarafından çözülmesi gerektiğini ve kalıcı barışın ancak bu şekilde sağlanabileceğini savunmaktadır. Bu yaklaşımın temelinde ise bölge dışı ülkelerin geçmiş yüzyıllar boyunca bölgeye bıraktığı kaos, savaş ve insanlık dramı yatmaktadır. Türkiye bu düzene karşı çıkmakta ve bölge meselelerinin bölge ülkelerinin inisiyatifine bırakılmasını savunmaktadır. Görülen o ki bölge ülkeleri de bu tutumu benimseyerek Ankara'nın üstlendiği sorumluluğu olumlu karşılamaktadır. Mısır'da gerçekleşen Şarm el-Şeyh görüşmelerindeki Ankara'nın rolünün yanı sıra Pakistan ve Afganistan gibi iki kardeş ülkenin Türkiye'nin ara buluculuğuna yönelik tutumu da buna delalet etmektedir.

12 "Hint Sathi Nomayendegi Hodra der Kabul be Sifaret İrtika Midehed", TRT Farsça, 11 Ekim 2025, https://www.trtfarsi.com/article/357837b961f2, (Erişim tarihi: 20 Ekim 2025).

13 "Afganistan'ın Türkiye'ye Açılan Kapısı", Türkiye Maarif Vakfı, https://www.afganturkmaarif.org/home/tr, (Erişim tarihi: 20 Ekim 2025).

14 "Türkiye Pakistan Arasında 24 Anlaşma İmzalandı", Anadolu Ajansı, 13 Şubat 2025.

MUHTEMEL GELİŞMELER VE EĞİLİMLER

Pakistan esasında Afganistan Taliban'ının en önemli destekçilerinden biridir. Nitekim Taliban ilk döneminde (1996-2001) Pakistan istihbaratının desteğiyle diğer rakiplerine karşı ciddi kazanımlar elde ederek Afganistan'da hakimiyet sağlamıştır. Ağustos 2021'de Taliban ikinci kez iktidara geldiğinde de Pakistan istihbaratından ciddi destek aldığı bilinmektedir. Pençşir'e yapılan saldırı esnasında Pakistan istihbarat başkanının Kabil'de bulunması da dikkat çekmiştir.

Öte yandan Pakistan'ın topraklarında Afganistan Taliban'ıyla benzer ideolojiye sahip bir TTP grubu bulunmakta ve bu grup Pakistan'ın Hayber Peştunhuva bölgesinde Afganistan'a benzer bir yönetim talep etmektedir. Bu grup belirtildiği üzere Afganistan Taliban'ıyla aynı etnik kökene sahiptir. Bu koşullar ise eski iki müttefik olan Taliban ve Pakistan'ı karşı karşıya getirmiştir. Bu bağlamda iki ülke arasındaki sınır bölgesinin başta etnik olmak üzere toplumsal dinamikleri dikkate alındığında mevcut sorun iki ülke gündemini uzun yıllar meşgul edebilecektir. Yapılan ateşkes anlaşmaları ise İngilizlerin yüzyıllar önce açtığı yaraya sadece geçici bir merhem olacaktır. Zira ne Pakistan toprağından ne de Taliban yönetimi Peştunvali kodlarından vazgeçecektir.

Bu ihtilafa rağmen iki ülkenin Türkiye ve Katar'ın ara buluculuğunu kabul ederek bir anlaşmaya varmaları ara bulucu ülkelerin diplomasi alanındaki etkinlik derecelerini göstermektedir. Nitekim son dönemlerde pek çok uluslararası meseleyle ilgili yapılan diplomatik görüşmelerde bu iki ülkenin ismi geçmektedir. Afganistan ve Pakistan meselesinde ise her iki ülkeyle sahip olduğu stratejik, kültürel ve tarihi bağları münasebetiyle özellikle Türkiye ön plana çıkmaktadır. Anlaşmanın daha kapsamlı ele alınacağı bir sonraki toplantının 25 Ekim'de İstanbul'da yapılması planlanmıştır. Sonucunun ne ölçüde sürdürülebilir olacağı belirsiz olsa da söz konusu görüşmeler Türkiye'nin benimsediği vizyonun bölge ülkelerinde olumlu karşılık bulduğunu net olarak göstermektedir.

Mevcut konjonktürde her iki tarafın da çatışmaların devamını istemediği anlaşılmaktadır. Taliban iktidara gelişinin üzerinden dört yıl geçmesine rağmen sadece Rusya tarafından resmi olarak tanınmıştır. Bu nedenle Taliban uluslararası alanda diplomatik ilişkilerini sürdürmek için daha fazla desteğe ihtiyaç duymakta ve bahsi geçen sorunu devam ettirerek Pakistan'ı da karşısına almak istememektedir.

Ayrıca Taliban halen pek çok ülkenin yaptırım listesinde yer aldığından ekonomik ihtiyaçlarını başta Pakistan olmak üzere sayılı ülkelerle ticari ilişkileriyle karşılamaktadır. Bu açıdan değerlendirildiğinde Taliban ekonomik çarkını döndürmek adına da Pakistan'la uzun süreli bir çatışmadan kaçınmaktadır. En önemlisi ise Pakistan'ın askeri kapasitesinin Afganistan'la karşılaştırıldığında oldukça avantajlı olduğu görülmektedir. Bu yüzden muhtemel uzun süreli bir savaş durumunun sonucu son kırk yıldır çeşitli savaşlarla boğuşan Afganistan için ağır olacaktır. Öte yandan Pakistan'da son dönemlerde TTP ve benzer grupların saldırılarında artış yaşanmaktadır. Bu bağlamda Pakistan'ın Taliban'la uzun süreli bir çatışmaya girmesi halinde Hayber Peştunhuva bölgesinde ayaklanmaların çoğalması muhtemeldir. Halihazırda devam eden çatışmaları sona erdirmeye çalışan İslamabad yönetimi ilave ayaklanmaların yaşanmasını istememektedir.

İstanbul'da yapılması planlanan müzakerelerde 19 Ekim'de Doha'da çerçevesi çizilen anlaşmanın detayları ele alınacaktır. Bu bağlamda öncelikli olarak Pakistan, Taliban'dan TTP'ye destek vermemesini isteyecektir. Afganistan topraklarından Hindistan ve ABD'ye herhangi bir tehdit yönelmeyeceğine dair Taliban'ın verdiği taahhüt de gündeme gelecektir. Zira Pakistan da Taliban'dan benzer bir talepte bulunacaktır.

Buna karşılık Taliban da İslamabad'dan DEAŞ Horasan'a yönelik taahhüt isteyecektir. Zira Taliban'ın iddiasına göre DEAŞ Horasan temel desteğini Pakistan topraklarından sağlamaktadır. Ayrıca Pakistan, Durand Hattı'nın Taliban tarafından resmi sınır hattı olarak tanınmasını da gündeme getirecektir. Ancak Taliban'ın iç dinamikleri böylesi büyük bir meseleyi hazmetmeye henüz hazır değildir. Nitekim Taliban savunma bakanı Doha anlaşmasında bu konuda esneklik gösterdiği gerekçesiyle yoğun eleştirilere maruz

kalmıştır. Buna binaen Durand Hattı'nın resmi sınır hattı olarak tanınması Taliban'ın kaçınacağı bir konu olacaktır.

SONUÇ

Pakistan ile Afganistan arasındaki çatışmalar sınır bölgesinde bulunan fay hatlarının zaman zaman yüzeye çıkışının bir göstergesidir. Bölgenin toplumsal ve demografik yapısı dikkate alındığında devam eden ara buluculuk görüşmelerinin mevcut sorunlara kalıcı bir çözüm üretebilmesi oldukça zor görünmektedir.

Öte yandan Türkiye ve Katar'ın iki taraf nezdindeki önemli etkisi mevcut sorunların yönetilebilir bir düzleme taşınmasını sağlayabilir. Kaldı ki özü itibarıyla da kronik sorunların en iyimser çözümü yönetilebilir duruma gelmesidir. Böyle bir olasılıkta sadece Türkiye'nin veyahut Türkiye ve Katar'ın birlikte garantörlük meselesi de gündeme gelebilir.

Bu yayındaki fikirler tamamen yazarına aittir ve SETA Vakfı'nın yayın politikasını yansıtmayabilir.